

Interview med Hans Engell:

I krigens bevidstløse kølvand

af Clement Behrendt Kjersgaard, RÆSONs chefredaktør

1. Ønsket om krigen
2. Den fuldstændige fejlvurdering
3. Udenrigspolitikken og folket
4. FN havde ikke svigtet
5. Fodnoterne var betalt tilbage
6. Venstres skift i Europaspørgsmålet
7. Fogh: Den pragmatiske europæer
8. Socialdemokratiet: Bange for sin egen skygge
9. Pressen: I regeringens bevidstløse kølvand
10. Ridser i lakken – ja!

1. Ønsket om krigen

Lad os forestille os, at vi er 1½ år ude i fremtiden: der er et folketingsvalg undervejs og Socialdemokraterne håber at kunne genvinde regeringsmagten. Vil man i den valgkamp, i afslutningsdebatten om aftenen, høre Irakkrigen nævnt?

HANS ENGELL (HE): Det tror jeg bestemt man gør. Og det gør man alene af den grund, at nok er krigen slut, men der jo ikke udbrudt fred i Irak - og det vil sige: selv halvandet år frem i tiden vil der formentlig være en situation, som er uafklaret. Det har været en sag, hvor Danmarks udenrigspolitik jo virkelig er kommet på en prøve, og derfor anser jeg det for utænkeligt, at man ikke om halvandet år også vil runde det emne. Meget afhænger selvfølgelig af, i hvilken udstrækning der ligger FN-resolutioner, som bæres af USA og de europæiske lande, herunder også Danmark - om vi ligesom har fået skabt større konsensus om Irakpolitikken mellem Europa og USA eller om det fortsat er et konfliktpunkt.

Det afhænger også af, om tingene går i en mere fredelig retning. De mange drab og den enorme mangel på stabilitet i Irak - hvis det fortsætter, så vil det fortsat være et emne. Jeg holder det for mest sandsynligt, at man *også om halvandet år*, og også under en valgkamp, i hele den udenrigspolitiske del af den, vil komme omkring dette emne.

Lad os prøve - med udgangspunkt i jeres hvidbog - at fastlægge hvad I mener er kritikpunkterne af forløbet i foråret, før vi går til den politiske følgevirkninger, også dem I mener der er udeblevet(!) For nu at tage det helt centrale spørgsmål: Gik amerikanerne og briterne ind i denne her krig med visheden om, at efterretningerne ikke var helt så konkrete, som mange i offentligheden forestillede sig? Eller troede man, at der var ting, som man kun manglede de helt konkrete beviser for?

HE: Jeg synes meget peger i retning af det første. Forstået på den måde, at hvis man sammenholder de kommentarer, udtalelser, taler og de svar, der blev afgivet (både i den amerikanske kongres, det britiske parlament - og i det danske folketing, for den sags skyld) forud for krigen og i krigens indledende faser – hvis man sammenholder dem med det, vi nu ved bagefter, så var der jo en betydelig skråsikkerhed. Der blev ikke taget mange forbehold når det gjaldt om at konstatere hvilke kemiske og biologiske programmer Saddam-styret var igang med.

Der var forudsigelser omkring irakiske atomvåbenprogrammer og den slags, som bar præg af, at det her var *kendsgerninger* - det var ikke noget man *gættede* sig til. Der var ikke nogen særlig usikkerhed i de svar og de udtalelser, der blev givet. Derfor er det selvfølgelig hele det forløb vi taler om: at man starter en krig, og også at Danmark går ind i den, på et grundlag, der efterfølgende - frem til nu - har vist sig ikke at være holdbart.

Én ting skal man ikke glemme: at når et eller flere lande går i krig, så er det den mest dramatiske beslutning, en regering, en præsident, en statsminister, en regeringsledelse overhovedet kan træffe. Der findes ikke mere vidtgående beslutninger end det at starte en krig. Derfor må man naturligvis også, når en krig slutter, at se kritisk på: 'Jamen, hvad var så *grundlaget* for den krig?' Var de oplysninger vi fik dengang korrekte? Eller er der blevet manipuleret med dem? Er der sket forfalskninger? Er der sket overdrivelser? Har man været ude at gætte?

Der må vi sige, at idag – på et tidspunkt, hvor det har været meget begrænset, hvad der er blevet lagt frem af oplysninger fra de forskellige lande – tegner der sig et entydigt billede af, at England-USA har *ønsket* krigen. At mange af de oplysninger, der er blevet givet - i FN, til befolkningerne, til verdensopinionen - har været oplysninger, der skulle støtte op om en beslutning, der var truffet. Man har efterrationaliseret. Eksempelvis når vi hørte Tony Blair skråsikkert fastslå, at Saddam var i stand til at udløse missilangreb med et varsel på 45 minutter og den slags, så må man sige, at dét var oplysninger, som i *den* grad skulle mobilisere en krigsopinion i landene, og som ikke tjente et sagligt formål. Der er jo stor forskel på om et land bliver angrebet, og man står overfor et *fait accompli*, hvor en krig er erklæret alene af den grund, at en modsat part

går til angreb, og så her, hvor man byggede op over en lang fase før man indledte angrebet og gennemførte krigen.

Det her handler jo i sidste ende om troværdigheden hos de vestlige regeringer, der påtog sig et ansvar - udenom EU, udenom FN, udenom NATO, for at gå ind i den krig.

2. Den fuldstændige fejlvurdering

Men man må formode at dem, der har truffet denne beslutning, at de også har kunnet tænke på den anden side af krigen. Dvs. at man har vidst – i No.10 i London, i Det Hvide Hus i Washington – at 'vi går ind i denne her krig og får Hussein væk, men vi vil ikke kunne finde ud af masseødelæggelsesvåben vi har talt om'. Det må man have kalkuleret med, så den situation man står i idag er en de er forberedt på – hvis I har ret?

HE: Jeg tror at Bush og hans folk - og også tildels Tony Blair, og også til dels den danske regering - fuldstændig har fejlvurderet hvad der kom til at ske. For det første har man haft en formodning om, at når Saddamstyret var væltet, så var der grænser for hvor meget man ville interessere sig for krigens forudsætninger. Sammenligningen holder måske ikke helt, men det svarer lidt til når en Statsminister i Danmark udskriver et folketingsvalg i utide: så er tesen ligesom, når først valget er udskrevet, så er der ingen, der interesserer sig for hvad grundlaget var for at træffe en sådan beslutning.

Det har også været tilfældet omkring krigen. Man har troet, at når først den blev sat igang, Saddam blev væltet og der blev skabt en ny situation i Mellemøsten, så var det *der*, fokus satte ind. Det har været ud fra en forhåbning om, at man fik en tyrant fjernet og at dét skabte en hel anden holdning i Mellemøsten; at *Road Map'et* til en forståelse mellem palæstinenserne og Israel viste sig farbart, at en række regimer rundt omkring i verden - Nordkorea og andre af de såkaldte *slyngelstater* - pludselig ville se anderledes på tingene.

Man har haft et langt perspektiv, som bare viste sig ikke at holde. Mange af tingene har tværtimod udviklet sig til det værre. Tag fx den *stemning*, som var omkring USA og den amerikanske præsident - en verdensopinion, der stod bag USA; da landet 11. september havde været udsat for et terrorangreb, der kostede tusinder af mennesker livet, og i den grad kaldte på enhver form for afsky og afstandtagen - ikke bare fra den vestlige verden, men jo også fra moderate muslimske lande og grupper i Mellemøsten, som kunne se at det her var helt galt.

Det stærke kort, Bush og hans folk havde på hånden efter det forløb, spillede

man sig af hænde ved at vælge et forløb, hvor man har givet alle de forkerte oplysninger. Sammenkædning mellem Saddam og Al-Qaida --- heller ikke dét er der jo skaffet nogen beviser for. Man har i stedet for at få den arabiske verden bag sig, i en ny udvikling, skabt en konfrontation, som jeg tror kommer meget bag på Bush og hans nærmeste. Så det hænger i høj grad på, at tingene simpelthen gik anderledes: man havde troet meget gik af sig selv; at ting faldt på plads og på, at 'Saddam han nok havde et eller andet liggende af en eller anden art! Noget kunne man altid grave frem!'

Lad os nu gøre helt klart, at Saddamstyret var et gangsterregime - et forbryderisk regime af værste art. Under tidligere konflikter har Saddam jo anvendt kemiske kampstoffer og den slags, så der var ikke noget godt at sige om dét regime. Men grundlaget for krigen var ikke var det, man foregav da man startede kamphandlingerne - og det er sådan set dét, der er det afgørende.

Men du tager den amerikanske udenrigspolitik på ordet. At Saddamstyrets fald var tænkt som et startpunkt, en grundsten i denne her strategi, der skulle afstedkomme effekter ikke bare i Mellemøsten men også andre steder. Der er kritikere, der har haft amerikanerne mistænkt for - både før, under og efter krigen - at bruge den retorik og forsøge at derivere de her principper fra krigen lidt som en undskyldning. At krigens essens har været - for nu at sætte det i de simpleste termer: sønnen, der skulle gøre faderens arbejde færdigt. Det handlede ikke om demokrati i Mellemøsten, ikke om FN eller noget andet - det handlede om Saddam. Så det har været en begrænset ting og dermed har den fejkalkule, man har lavet mht. våbnene, ikke været noget, man baserede en helt ny verdensorden på. Det er sådan set kun Saddam, det gælder: derfor er problemet og troværdighedstabet også begrænset?

HE: Når du siger jeg tager den amerikanske udenrigspolitik på ordet, så er det fordi at det er det, vi kan forholde os til: dét, de meldte ud på det tidspunkt. Jeg tror, at der omkring den konflikt er en række sidemotiver, som kan være mere eller mindre væsentlige. I den nuværende Bush's perspektiv, og ikke mindst for de folk omkring ham, Dick Cheney og andre, som jo var centrale aktører også under Den Første Golfkrig, har der selvfølgelig været noget med at *gøre arbejdet færdigt* - alt andet ville da have været utænkeligt. Det synes jeg også der er mange taler, eller fortællelser undervejs, der har peget i retning af. Der er da heller ingen tvivl om, at i den amerikanske, strategiske tænkning har hele spørgsmålet omkring de irakiske olieressourcer da også spillet en kolossal rolle.

Der er da ingen, der skal fortælle mig, at verdens eneste supermagt, når den planlægger en sådan aktion, så ser bort fra den omstændighed at Irak besidder verdens næststørste olieressourcer. Med det anstrengte forhold mellem Saudi-Arabien, der er den største olieproducent og USA? Med et USA, der ikke alene er afhængig af stabile olietilførsler, men også skal have dem på et lavt

prisniveau? Der er der selvfølgelig en sammenhæng for en amerikansk regering, hvis økonomiske vækstpolitik og -filosofi jo forudsætter billig olie og *masser* af det samt: forsyningsikkerhed. Selvfølgelig har det aspekt da også spillet en rolle. Man skal da ikke glemme, at George Bush og kredsen af hans nærmeste allesammen er rundet af den amerikanske olieindustri. Så naturligvis er det da også et aspekt, der har været inde i det, ligesom der har været mange andre, mere eller mindre væsentlige motiver.

Men hvis vi holder fast på det man sagde, og bagefter ser på hvorfor det så gik så galt, så er jeg ikke et sekund i tvivl om, at det så er fordi man fuldstændigt fejkalkulerede, hvordan reaktionerne ville blive i den øvrige verden. Man har fejlvurderet, at Europa - bortset fra Danmark og et par enkelte andre lande - reagerede på den måde, vi altså europæerne gjorde. Man havde selvfølgelig troet, at franskmænd og tyskere, når det kom til stykket, faldt om og man gik sammen. Man har troet, ihvertfald et stykke af vejen, at FN kunne bære (Colin Powells filosofi *bar* jo langt af vejen: Hvorfor skulle amerikanerne have brugt så mange kræfter på at overbevise FN's sikkerhedsråd, hvis det var uden betydning?)

Der var flere, der sagde til RÆSON i foråret, at de så den periode som den folkelige opinions gennembrud i udenrigspolitikken - at demonstrationerne og den folkelige skepsis brød igennem i debatten. Vil du være enig idet?

HE: Ja, det er jeg da for så vidt enig i. For det er jo første gang i mange, mange, mange år at vi har set, at en udenrigspolitisk sag kunne mobilisere så store menneskemasser - ikke bare i Danmark men i hele Vesteuropa. Vi skal jo helt tilbage - Murens fald, det giver sig selv, men så skal vi jo ellers helt tilbage til perioden omkring NATOs Dobbeltbeslutning, for at vi har oplevet noget tilsvarende. Det har meget at gøre med, ikke at der var nogen, der havde nogen forkærlighed for Saddam --- i virkeligheden er *det* jo det fantastiske: at reaktionerne var så stærke, i betragtning af, at det man står op imod er et regime, som INGEN har NOGENSOMHELST sympati for!

Men: følelserne var stærke fordi befolkningerne i stort tal - mange mennesker i tusind- og hundredetusindvis - følte at vi her var på vej ud i en *eventyrpolitik*, der i sidste ende kunne komme til at handle om vores egen sikkerhed. Og det må vi jo så sige: det har også vist sig at være tilfældet. At den utryghed ved Bush-regeringens måde at håndtere USA's udenrigspolitik på - og hvordan det så trækker andre lande med sig (anderledes kan det jo ikke være) - skaber en ustabilitet i verden, som mange mennesker reagerer på. Så på den måde var det rigtigt.

3. Udenrigspolitikken og folket

Lad os lige prøve at skille denne her beslutningsproces i foråret ad. Nu er der nok mange, der vil undre sig over at en tidligere forsvarsminister, konservativ partileder og chefredaktøren for en avis, der er kendt for at - skal vi sige - se på de nøgne realiteter og ikke være bange for at indrømme magtforhold, går så meget op i, om man lige har givet de rigtige forklaringer på de rigtige tidspunkter. Er sagen ikke den, at udenrigspolitik ER en beskidt branche, hvor der altid bliver løjet - 'hver gang politikerne bevæger læberne' - og at forsøget på at tale om demokratisk gennemsigtighed og gennemskuethed i virkeligheden er naivt?

HE: Nej, det mener jeg ikke. Tværtimod må man sige, at den moralske dimension af udenrigspolitikken er blevet trukket stadig hårdere op igennem de sidste 10-15-20 år. Der er jo kommet en anden moralitet ind i udenrigspolitikken end det, vi har oplevet tidligere. Gamle dages *rene* magtpolitik er erstattet af en forståelse for, at udenrigspolitikken også drives på grundlag af nogle holdninger og principper og nogle værdier. Det betones stærkt: selv den amerikanske regering gør det. Vores nuværende regering har jo gjort det i betydeligt omfang, som da vores udenrigsminister Per Stig Møller indledte den *aktivistiske* udenrigspolitik, hvor mange af søjlerne i den var *absolutte* værdier: Menneskerettigheder og kvindernes rettigheder, osv, osv. - altså en hel række forskellige ting, der ikke knytter sig sådan til det mere kolde, gustne overlæg.

Du sagde 20 år - lå der noget i det? Er det en gradvis udvikling, eller er der sket noget særligt, der får dig til at sige 15-20 år?

HE: Nej, det er fordi det er den periode, hvor jeg selv har været tættest på - både som politiker og idag som chefredaktør, journalist. Der synes jeg der har været en markant udvikling. Også fordi min egen oplevelse var den, at efter de store konfrontationer i forbindelse med NATO's dobbeltbeslutning, og det var jo netop der i midten og ikke mindst slutningen af 80erne, var der nok hos mange politikere, og også hos militære folk i Vesten ihvertfald, en oplevelse af, at vi er nødt til at søge en form for udenrigs- og sikkerhedspolitik, som bevæger sig bedre i overensstemmelse med, hvad *befolkningerne ønsker*. Ud fra nogle af de principper, som befolkningerne i den vestlige verden lægger til grund.

Så er der jo også sket et større engagement: alene på grund af det forhold, at verden er rykket tættere ind på os. Det har også noget med den teknologiske udvikling at gøre: at idag der er vi allesammen i større eller mindre omfang på nettet; kommunikationen går så hurtigt - nyhederne formidles så hurtigt; vi får hver eneste aften ind i vores stuer et tæppebombardement af, hvad der foregår i hele verden. Og folk *oplever* det, der sker i den øvrige del af verden som meget mere nærværende end tidligere. I gamle dage, og det er netop 15-20-30 år siden,

der var det helt typisk for mediernes prioritering når man sagde: "og så til *udlandet...*" Dvs.: at når vi havde været igennem vores egen andedam herhjemme, SÅ gik vi ud og kiggede os omkring i den store verden.

Idag - hvis du prøver at tage det over et år - hvor mange af aviserne og de elektroniske medier har ikke udenrigsstof som *tophistorier*? Det er rykket så tæt ind på os. Det har selvfølgelig også noget med EU-udviklingen at gøre: at den europæiske udvikling betyder at vi idag, inde i vores stuer, er nødt til at forholde os til nogle spørgsmål og nogle emner, som ikke bare drejer sig om Danmark - hvad der sker nede af gaden og hos grønthandleren. Internationalisering og globalisering er jo i allerhøjeste grad noget, man mærker slå igennem i udenrigspolitikken og den måde den føres på.

I forhold til situationen i foråret: ville det være muligt at opdele spørgsmålet i to punkter? (1) Hvorvidt der var grund nok til at gå ind mod Hussein eller ej, (2) Hvorvidt man var ærlig omkring det?

HE: Hvis vi tager det første først. Var det en rigtig krig? Til det er der at sige, at Saddamstyret var, som jeg har været inde på, i alle henseender *forbryderisk*. Ingen beklager, at Saddam er ude af vagten. Men så kommer det næste: betyder det, at enhver konflikt af den art - imod forbryderiske styre - bærer legitimiteten i sig selv? Hvis det var tilfældet, så burde vi jo straks gå til angreb på Nordkorea; der er Syrien; der er en række andre regimer rundt omkring i verden, der absolut ikke er demokratiske, som indeholder et element af risiko mod den øvrige verden.

Jeg vil sige, at Nordkorea udgør da - globalt og regionalt set - en langt større trussel end Irak gjorde under Saddam Hussein: der *var* jo ikke nogen umiddelbar, militær trussel i forhold til regionen eller verden fra ham. Der må man jo så vælge, om det man lægger til grund er en verden, der bevæger sig i retning af stadig større international retsorden. At vi har nogle *spilleregler*, som landene - og også det største af landene, USA - respekterer. Eller om vi bevæger os i retning af en udvikling, hvor det er *den stærkes ret*, og at de beslutninger, der bliver truffet i State Department og Pentagon og Det Hvide Hus dikterer den globale udvikling.

Jeg er ikke et sekund i tvivl om, at for et lille land som Danmark, der er det helt afgørende, at vi *har* nogle internationale spilleregler, som alle accepterer og respekterer. At vi er en del af - skal vi så sige: en global udvikling, som bevæger sig i retning af stadig større regelsætning og formelle samarbejder. Og set i *det* lys, så var det jo en forkert beslutning - fordi så burde man jo have givet FN's våbeninspektører et længere løb. Man *burde* have bevæget sig i retning af en anden FN-resolution: det kan være, det ville have været svært at opnå den, men så måtte man have taget den tid. Det ville man ikke.

4. FN havde ikke svigtet

Men den argumentation Bush har brugt - og som en del af den britiske og den danske linje har været aftapninger af - er en insisteren på, at 11. september ændrede spillereglerne. Du stiller billedet op af en verden, hvor USA overtræder spillereglerne og skaber sig fjender - mens nogle vil sige: "Valget står ikke mellem sådan en verden, og så én, hvor vi har mere retsorden baseret på multilaterale fora, nej, valget står mellem den verden, vi har nu - hvor USA handler fordi ingen andre kan - og så en kaotisk verden, der tilhører krigsherrerne og terroristerne".

HE: Ja, det er der muligvis nogle der vil sige. Men det synes jeg ikke der er meget belæg for. Hvad var verdenssituationen efter 11.september? Det var en verden, der var rystet: der var en erkendelse - en *global* erkendelse - af, at vi stod overfor en helt ny trussel. At mange af de systemer, vi havde bygget op - både militære systemer, efterretningstjenester og meget andet - slet, slet ikke havde kunnet leve op til det, man havde troet. Hvem vidste hvad om Al-Qaida og Osama Bin Laden? Det var først *der*, det gik op for os, at i USA havde man ikke engang nogle ordentlige registre - man havde ikke engang nogle centrale steder, hvor man samlede alle oplysninger omkring terrorisme og den slags.

Pludselig så vi, at det ikke bare var Murens fald, der var en øjen-åbner. At vi både stod overfor nogle helt andre muligheder og nye trusler: det var i allerhøjeste grad den terroraktion. Og i stedet for at bruge dét som udgangspunkt til at *samle*, valgte Bush at spille hårdt - og lade det styre af de amerikanske beslutninger, som andre så, mere eller mindre ukritisk, sluttede sig til.

Jeg mener, der er de to muligheder: den tredje mulighed er der ikke rigtig, fordi der er intet, der tyder på, at FN ikke havde kunnet komme til at spille en stadig vigtigere rolle, hvis man havde forankret beslutningen omkring Irak i vedtagelser i FN. Ting tager tid - og i en verdensorganisation tager ting *lang* tid. Men der er intet der taler for, at man ikke kunne have sagt 'et halvt år - et helt år mere', hvor man så prøver at nå frem til en resolution i Sikkerhedsrådet.

Er sagen ikke den, at når man har handlet som man har gjort, så skete det fordi FN var i en position, hvor FN ikke kunne agere. Man havde ventet i 10-15 år og var nødt til at gribe ind nu og illustrere overfor verdens befolkninger: 'Vi er handlekraftige - det internationale samfund kan godt slå tilbage'. Så det var for at redde multilateralismen?

HE: Hvis det var tilfældet, så må man sige, at det er i allerhøjeste grad mislykkedes. Fordi idag er det altså USA, der nu skal forlænge deres nationalgarde-enheder dernede - det er USA, der skal skrabe bunden i det amerikanske forsvar for at sikre tilstrækkeligt mange enheder. Også for USA havde det jo været langt at foretrække, at denne her beslutning var blevet truffet på grundlag af et fælles ansvar - ikke bare den politiske beslutning, men også når det gjaldt *burden-sharing* i forhold til opgaven: genopbygning af Irak, den militære indsats, osv.

Vi har jo ikke haft noget tidspunkt de sidste 15-20 år, hvor forholdet mellem USA og Europa har været dårligere - og hvor forholdet mellem USA og en meget stor del af verden har været mere belastet. Det kan man sige: at for en præsident, der efter 11. september stod med en verdensopinions totale opbakning til, sympati for og medfølelse med det amerikanske folk - der er det meget, han har sat over styr i løbet af ret kort tid.

Har han også gjort terrorismen til et større problem?

HE: Du kan da sige, at der er da ikke noget, der tyder på at man overhovedet er trængt ned i løsningen af terrorproblemet.

Men har han gjort det værre?

HE: Han har gjort det værre på den måde, at alle de moderater muslimske grupperinger og lande, som havde sympati for USA og som USA havde kunnet få med i et stort projekt - dem har man jo i den grad distanceret sig fra. Man har skabt en konfrontation, hvor jeg tror det bliver meget, meget, meget svært for den nuværende amerikanske regering at genopbygge tilliden; at genopbygge forholdet også til Europa, hvor mistilliden til Bush og den lille kerne af folk, som styrer politikken sammen med ham, jo aldrig har været større.

5. Fodnoterne var betalt tilbage

Et spørgsmål som er gået igen i RÆSONs dækning har været: Hvor stort var elementet af overraskelse i det forløb, vi havde i foråret? Lige så vel som man i USA - hvad du var inde på - havde en formodning om at franskmændene og tyskerne ville springe på, lige så vel var der vel også i Danmark også til meget sent i forløbet en fornemmelse af, at regeringen IKKE ville gå så langt som den gjorde.

HE: Ja. Det var også fordi, at hvis man fulgte den danske regering og regeringspartiernes udtalelser, så tydede meget jo på, at der var en klar

divergens imellem statsministeren og udenrigsministeren på hver deres side i forholdet til FN. Når man nærlæser de udtalelser, der kom - ikke mindst fra udenrigsminister Per Stig Møller - tydede meget på at han udfoldede store anstrengelser for og satte meget lid til, at det skulle lykkes at opnå en anden FN-resolution. Hvorimod Anders Fogh Rasmussen jo på et tidligt tidspunkt valgte *det amerikanske spor* meget tydeligt og meget ensidigt – og det var det, der til sidst gik af med sejren.

Der er jo nogle der har ment, at han har haft opbakning i embedsmandskredse, der ønskede at gøre bod for fodnoteperioden?

HE: Det kan jeg af gode grunde ikke vide helt så meget om. Jeg *tvivler* på det - jeg tvivler på det fordi embedsværket, uanset om det er i udenrigs- eller forsvarsministerium, *altid* vil have det bedst ved, at beslutninger af så vidtrækkende karakter hviler på et meget stærkt, bredt, velforankret flertal i folketinget. Og ved at vælge det amerikanske spor så vidste man jo, at dermed ville der være lagt op til en konfrontation i Folketinget. I sidste ende var det jo også regeringen sammen med Dansk Folkeparti, der skulle køre hele den første del af øvelsen igennem *alene*. Derved fik man den der meget hidsige indenrigspolitiske diskussion, som - med mit kendskab til hvordan embedsværket normalt tænker - de formentlig ikke har haft sympati for.

De stik, Danmark har skullet tage hjem i forhold til USA efter fodnoteperioden, må man sige *er* hentet hjem *mange* gange - både i forbindelse med vores deltagelse under den Første Golfkrig (det militære betyder jo i den sammenhæng ikke *så* meget - det er jo mest den politiske signaleffekt, der tæller) men jo også i forbindelse med hele Balkankrisen:

Der er der ingen, der kan være i tvivl om, at også i Nyrups tid som statsminister bevægede Danmark og USA sig ind i et andet forhold end det vi kendte tilbage i fodnoteperioderne. Så Danmark ville ikke have sat noget til i sit forhold til USA over styr, hvis vi havde valgt at ligge på linje med andre europæiske lande og fx også Norge (hvis USA-relationer altid har været mindst lige så stærke og i nogle perioder stærkere end Danmarks). Ihvertfald ikke hvis vi tager *det politiske* og *det militære* samarbejdes område. Det kan være, vi havde gjort det på det økonomiske: det kan være, at dansk industri ikke havde fået nogen af de aftaler, man ihvertfald håbede på man ville få. Hvor godt det så er - hvor meget de har fået ud af det økonomisk, det er lidt svært at overskue.

Er det et vigtigt motiv?

HE: Jeg ved ikke, hvor tungt det har vejte, men jeg synes ikke man skal lukke øjnene for, at selvfølgelig har der da været en vis fælles interesse her - det ville da være mærkeligt andet. Det kunne vi jo også se op til krigen: at mange danske

erhvervsfolk, og også medlemmer af regeringen, jo betonedede det islæt: at det ville sinke Danmark og danske virksomheder en placering i forbindelse med genopbygningen af Irak, som ville være unik, fordi man - i forhold til de mange projekter, opbygningen af ny infrastruktur, vand og gas og hele olie-historien - måtte forudse, at der ville der ligge nogle muligheder.

Men der er forskel på, at systemet begynder at tænke på den måde efter beslutningen er truffet, eller om det er et motiv, der indgår før man siger: "Skal vi ind i krigen eller ej?" - ikke?

HE: Jojo, men jeg tror, at når man vælger klart at gå ind på USA's side - og også gøre det *fysisk hurtigt*, så er det statsministerens klare prioritering. Det er Anders Fogh's tænkning: han tror mere på et stærkt USA, der kan agere, reagere, hvor Danmark - nok lille, nok småt - har en stemme, man kan gøre gældende i Washington. Dét er mere betydningsfuldt end et Europa, som, når det gælder de væsentlige udenrigspolitiske beslutninger jo indimellem er splittet og i mange sammenhænge har ladet sig køre rundt af franskmænd og tyskere, som bare har gjort hvad de syntes var rigtigt: Det var jo ikke valget imellem et *fast-sammentømret* EU på den ene side og et fast USA på den anden side - så enkelt er det ikke. Men i den prioritering - i valget mellem det der Europa med franskmænd og tyskere, der kører deres eget løb, og på den anden side et USA under ledelse af Bush - der har Fogh prioriteret Bush fremfor det lidt løsere europæiske.

Fogh har udenrigsministeren imod sig (og det var jo en løbende analyse, der blev lavet i foråret: at Per Stig Møller havde en anden holdning end Statsministeren); der er IKKE er noget ønske i embedsværket (det er ikke sådan at de står og klapper, når vi går ind i det, der er for Danmark en meget usædvanlig militær aktion); Statsministeren har ikke det Radikale Venstre med sig (du var inde på dét før interviewet, og de Radikales opbakning ville jo have været legitimerende også i kraft af deres traditionelle anti-militarisme) etc? Så vil det sige: det er en beslutning, som er truffet af en enkelt mand.

HE: Ja. Hvis du sætter det helt på spidsen: Ja. En statsminister kan jo, hvis han i øvrigt har det parlamentariske flertal med sig --- og der var jo ingen tvivl om hvor Dansk Folkeparti var i denne situation: deres rolle i hele det sikkerhedspolitiske spil er jo interessant at følge. I mange år mente partiet jo, at dansk forsvars opgave det var at forsvare skanserne ved Dybbøl. I dag, der er det at være sammen med *101. Airborne Division* så langt fremme i ørkenen som muligt! Der er sket meget. Fogh havde ikke nogen parlamentariske problemer. Med hensyn til de Konservative, der kan statsministeren banke det på plads: altså, hvis han slår i bordet i den sammenhæng, så er det hans vilje, der sættes igennem.

Så det kan kun have været folk omkring ham, i regeringen, i hans eget ministerium og andre, som i givet fald har kunnet forsøge at tale ham fra det. Jeg synes, at Anders Fogh her har vist en betydelig viljestyrke, når det gælder om at han sætter en politik igennem, der placerer Danmark tæt på siden af USA og den amerikanske præsident: Vi har et *special relationship* - han er kommet derover, den første der spiste morgenmad med Bush i det lille baglokale i Det Hvide Hus osv. Det har været *hans* beslutning, som er groet ud af hans ønske angående hvor Danmark skal placere sig udenrigspolitisk.

Men HAR man prøvet at tale ham fra det? HAR han siddet i møder i Statsministeriet, hvor de har sagt til ham, "Hør, det her er risikabelt! Skulle vi ikke lige vente? Lad os lige hør hvad de siger i Oslo! Lad os lige høre hvad de siger i Berlin!" og i Venstres Folketingsgruppe - "Hvorfor skal vi ind i den krig, så langt væk?" - overfor Udenrigsministeriets folk: "Lyt nu til Mellemøsteksperteserne". Hvordan fungerer sådan en proces? Der var jo tvivl på alle sider, også ude i Europa?

HE: Selvfølgelig har Anders Fogh da deltaget i den slags møder. De har haft *masser* af samtaler - de har analyseret på kryds og tværs. Men altså: politik er jo også sådan, at på et tidspunkt skal der træffes en beslutning, og det *er* Statsministeren, der træffer den. Det er jo ikke noget, man sidder og stemmer om, der bliver jo ikke stemt hverken i de Konservatives eller Venstres folketingsgruppe. Man stemmer i regeringen. Man sidder ikke og---

Hvis man havde stemt, hvad var det så blevet?

HE: Jeg tror, at hvis man havde stemt, så ville... det kommer an på hvor Fogh havde lagt sin vægt! Hvis du havde en fri, hemmelig afstemning --- det er svært at sige. Det var formentlig endt der, hvor Fogh gerne ville have det, men der havde været et meget betydeligt mindretal, der ikke var gået med - som havde ønsket at der lå en klar FN-beslutning til grundlag.

Et større mindretal hos de Konservative?

HE: Jeg vil tro, at hos de Konservative ville det stort set have været hele folketingsgruppen. Det er mit gæt. Fordi Per Stig jo valgte FN-sporet så klart. Den daværende udenrigspolitiske ordfører Gitte Seeberg udtalte sig endnu mere *umisforståeligt* i retning af, at der skulle et FN-mandat til - Pia Christmas Møller som politisk ordfører sagde det samme. Så der var stemmen meget klar.

Er det en traditionel rollefordeling mellem V og K? At de konservative ligger på FN-siden eller på den 'bløde' side af Venstre?

HE: Det har svinget noget over årene. Men jeg synes nok, hvis man ser de to partiers udenrigspolitiske linje har der hos de Konservative været, synes jeg, mange markeringer som har trukket i retning af at man gerne vil have Socialdemokratiet med; man vil gerne have det Radikale Venstre med - man vil gerne basere det på de traditionelle partnere, uanset om det så er FN eller det europæiske samarbejde. Det er helt tydeligt, at de Konservative her er mere - skal vi så sige: midtsøgende, end Venstre. Det er helt åbenlyst - og det har det næsten været fra starten, omkring en række også af de fredsbevarende, fredsskabende operationer, hvor Anders Fogh spillede *hårdt* ud i forhold til Socialdemokratiet, og hvor det var tydeligt, at de Konservative var mere optagede af at få nogle beslutninger, der hvilede på et bredt grundlag.

6. Venstres skift i Europaspørgsmålet

Er der en forbindelse til EU-politikken? For så vidt som Venstre i hvert fald under Uffe Ellemann-Jensen kørte en EU-linie, som netop skilte sig ud – idet den ikke tog udgangspunkt i at 'nu sætter vi os ned og snakker os til rette', men tværtimod var meget markant. Kan der være en rollefordeling dér - at de Konservative så måske er mere midtersøgende på begge områder?

HE: Der er sket et væsentligt skift. Uffe Ellemann var meget europæisk orienteret - og byggede jo en meget meget stor del af sin udenrigspolitik op på den europæiske dimension; på et nært samarbejde ikke mindst med den tyske regering. Han havde og har nogle visioner for det europæiske samarbejde, som jo gik meget meget langt og også længere end det, vælgerne ville være med til - hvilket jo blev demonstreret et par gange. Hvor det er helt åbenlyst, at Anders Fogh Rasmussen har en mere kritisk tilgang til EU. Ikke dermed, at jeg betvivler, at han er varm EU-tilhænger, men han har en kritisk tilgang når det gælder: udviklingen i det europæiske samarbejde (hvor langt skal det gå?); EU's manglende evne til at rydde op i bureaukrati og manglende gennemsigtighed og den slags.

Jeg har ingen erindring om, at Anders Fogh tilbage gennem årene nogensinde har holdt nogen taler eller skrevet nogen artikler, der udstrålede sådan den Uffe'ske EU-vision og -drøm. Anders Fogh Rasmussen har et helt andet *pragmatisk* forhold til det europæiske samarbejde - og han har en anden, skal vi så sige: *fornemmelse* for vælgerne. Forstået på den måde, at han ved *udmærket* at det danske vælgerkorps er cirka halvt af kritisk og halvt skeptisk. Og endnu mere: han er helt klar over, at den skepsis rækker langt ind i de borgerligt-liberale partier.

Så på den måde kan man sige, at han er meget mere *real-politiker*, når det gælder det europæiske, end Uffe Ellemann han var. Det ser vi jo også her

omkring regeringskonferencen og håndteringen af forbeholdene og den slags. Det er først og fremmest det pragmatiske syn; dét at skabe indflydelse på nogle områder - og ikke at spænde buen hårdere end hvad han tror vælgerne kan være med til. Og dermed siger jeg så også, at når det gælder det transatlantiske, har Anders Fogh en helt anden tillid til et NATO-samarbejde; et USA der kan træffe beslutninger - ikke den der europæiske *snakkeklub*, med parlamenter og konventer og hvad vi har.

Men har han vælgerne med sig på det transatlantiske, tror du?

HE: Et langt stykke af vejen - han har ihverfald flertallet i Folketinget, fordi han jo har ramt sammen med Dansk Folkeparti, hvis amerikanske orientering jo også er helt, helt åbenlys. Og der er selvfølgelig ingen tvivl om, at efter 11. september er der da også i det danske vælgerkorps, som der *altid* har været, en sympati for USA; en respekt for og indlevelse i amerikansk kultur og levevis og meget andet. Hvor langt det går, når vi taler om den nuværende regering, dét kan man stille et spørgsmålstejn ved. Og dét er selvfølgelig også det, der kan blive Anders Foghs problem - hvis ikke det allerede *er det* idag - nemlig: at vi har en amerikansk regering, der ikke har den popularitet i Danmark, som nogen af de tidligere har haft. At der er en *mistillid* til Bush - og at Fogh derved allierer sig med en amerikansk præsident, som ikke nyder en respekt og har et omdømme i vores land som tidligere.

Er der en større mistillid nu end da den var på højdepunktet under Reagan?

HE: Bestemt. Igen var vi i en anden fase, fordi jo ikke mindst dobbeltbeslutningen kaldte på nogle *andre* reaktioner. Men nu tænker jeg især på de vælgere, som har stemt på Venstre, de Konservative og Dansk Folkeparti. Der er ingen tvivl om, at der er grænser for hvor meget tillid man har, også i de grupperinger, også i de vælgergrupper, til Bush og hans folk.

7. Fogh: Den pragmatiske europæer

Før vi lukker EU-spørgsmålet. Der ligger i det du siger, at der er to motiver for Fogh: dels (1) en personlig måske ikke skepsis men så pragmatisme hos Fogh: hans drømme-EU er et andet drømme-EU end Ellemanns---

HE: Ja, klart.

Men altså også dertil (2) en instrumentel overvejelse i forhold til befolkningen, om 'hvordan vi får den med længst muligt' - fordi han stadigvæk ligger på pro-siden af befolkningen. Så der er en dobbelt-motivation?

HE: Ja. Altså: jeg er helt enig i, at Foghs ideale EU ser anderledes ud end Uffes. Når det kommer til stykket var og er Uffe Ellemann vel et eller andet sted tilhænger af *Europas Forenede Stater*. Altså - der kan være nogle begrænsninger og noget respekt for det og det andet, men: han har jo været langt længere fremme i skoene når det gælder områder for samarbejde og integration i Europa. Hvor Anders Fogh --- som jeg siger: du har aldrig kunnet gribe ham i at holde nogen taler eller skrive nogen artikler, ytre sig om det europæiske, hvor hans vision var: Europas forenede stater, eller bare noget, der kom i *nærheden* deraf.

Der er det den pragmatiske tilgang: det skal være et samarbejde, der fungerer på det økonomiske, på valutaspørgsmål - en række af de ting, som man er bedst til at løse. Men det er også helt karakteristisk, når vi er i den situation vi er i nu, omkring det retlige forbehold, at hvis det er det eneste regeringen er klar til at spille ud på - og det så endda er begrænset, fordi man ønsker at bevare adgangen til at vi fører vores egen udlændingepolitik - så siger det jo noget om, at det er et lidt andet ambitionsniveau end det, Uffe Ellemann-Jensen havde i sine år som udenrigsminister.

Nu kan vi jo tale på vegne af den tidligere borgerlige regerings Forsvars- og Justitsminister, men det er ikke sådan at regeringernes daværende udenrigs- og statsminister idag sidder og tænker: "Bare det var os, der var sammen med amerikanerne i Irakkrigen! Det ville vi gerne have gjort!"

HE: Det ved jeg ikke. Jeg tror også at Uffe Ellemann-Jensen ville være gået meget langt i denne sag - det ville Schlüter formentlig også. Det er svært at sige: hvad ville hvem have gjort hvad, hvis de havde været i den situation? Det er det rene tanke-spind.

Men der var en klar linje I, at Schlüterregeringen blev mere og mere sikker på sig selv i udenrigspolitikken efterhånden - i hvert fald fra EF-pakken i '86.

HE: Jo, men altså: vi skal ikke glemme een ting, at det parlamentariske billede i Danmark ændredes totalt i november 2001. Fordi det var første gang i mange, mange, mange år hvor man ikke havde et Radikalt Venstre, der spillede en central rolle. Der har været nogle andre muligheder. Hvis Dansk Folkeparti havde været et parti, der befandt sig i intern strid - ligesom det gamle Fremskridtsparti hele tiden befandt sig på randen af opløsning, så havde det været sværere for Anders Fogh at føre den politik han gør. Nu har han et samarbejde med Dansk Folkeparti, der har vist, at de kan holde sammen på deres mandater og holde sammen omkring nogle af de vanskelige beslutninger - og det gør naturligvis, at vi får den lidt mere *rene vare*, end det man måske har oplevet tidligere.

Jf. din analyse før af at hvad V og Ks folketingsgruppe ville have gjort: ville opbakningen i Dansk Folkeparti til linjen være total? Er det så topstyret, at hvis man siger: "Vi går med i denne her krig", så stemmer hele folketingsgruppen ja?

HE: Jeg ved det ikke - så vidt jeg kan se, så ER der fuldstændig opbakning. Det er ud fra det synspunkt at 'USA er godt'; at det var en retfærdig krig; Saddam han skulle væk ---- det er ud fra sådan nogle meget enkle motiver. Og så er der en ting man ikke skal glemme: for Dansk Folkeparti indeholder bekendelsen til det atlantiske og til USA samtidig, i sig selv, distancen til EU og den europæiske udenrigs- og forsvarspolitik. Mange af Dansk Folkepartis profileringer og positioneringer skal jo netop ses ud fra deres EU-modstand.

Og så er er der forbindelsen til udlændingepolitikken også.

HE: Alt det dér.

9. Socialdemokratiet: Bange for sin egen skygge

Du sagde før at embedsværket ønsker, at der skal være ro om udenrigspolitikken og at det var der ikke om denne her beslutning i foråret. Men når man ser tilbage på situationen: det var en usædvanlig krig, man havde en usædvanlig folkestemning. Hvordan kan det være at Socialdemokratiet ikke prøvede at profilere sig MERE på det end de gjorde?

HE: Fordi Socialdemokratiet pludselig blev lidt bange for deres egen skygge. Det er helt åbenlyst, når man følger Socialdemokratiets udvikling i den fase, at de var sat i en *meget, meget* vanskelig situation. Det var de af flere grunde: for det første fordi Socialdemokratiet i den sag var internt uenigt: det var uenighed mellem den meget USA-kritiske fløj af partiet på den ene side og den mere pro-atlantiske, pro-amerikanske gruppe med Nyrup-Rasmussen og hans folk på den anden side.

Er det den gamle fløjkrig?

HE: Det er den gamle fløjkrig i ny ikklædning, men det bunder jo så også et eller andet sted i nogle politiske modsætninger, og nogle forskellige opfattelser af Europa og USA. Men altså - intern uenighed spillede en væsentlig rolle. Dertil kom, at man nok havde en forventning om at reaktionerne fra de danske vælgere havde været *endnu stærkere*. Altså: der var store demonstrationer, der var stor afstandtagen, men da først krigen gik i gang og tingene begyndte, så blev det jo noget droslet ned. Og det vil sige: Socialdemokratiet havde hele tiden den vanskelige opgave med sig selv at finde ud af: hvad skulle de

egentlig? Og derfor så startede man jo med at Lykketoft holdt de store taler nede på Slotspladsen og talte imod krigen, sidenhen blev det jo kørt noget ned, for til sidst at ende med at man jo sådan set deltog i beslutningen om udsendelsen af den danske styrke. Så Socialdemokratiet har været lidt frem og tilbage i denne sag: der har ikke været nogen sådan fuldstændig fast kurs, fordi partiet har haft svært ved sig selv og deres egne.

Det Radikale Venstre var mere klare i mødet: og det er simpelthen ud fra det enkelte synspunkt, at når man ikke får FN med i en sådan beslutning, så bevæger man sig ud i en international rets-uorden som det Radikale Venstre ikke kan vedkende sig. Venstrefløjen: det er lidt mere de velkendte synspunkter.

9. Pressen: I regeringens bevidstløse kølvand

Hvad med pressen?

HE: De danske medier har jo, i hele det forløb været, synes jeg, hvis jeg må bruge udtrykket: noget af en sørgelig affære. Og når jeg siger sørgelig affære, så er det fordi, at det et eller andet sted er meget tankevækkende og også foruroligende:

Nu tænker jeg især på den seneste fase, hvor vi har haft debatten om hvorvidt der bør gennemføres en undersøgelse, en høring i Folketinget, om krigens grundlag om hvad der blev sagt, og den slags. Det er den ene diskussion, og den anden diskussion det er selvfølgelig den om: Hvordan forholder man sig - for og imod krigen?

Der er det et eller andet sted *dybt* tankevækkende, at det er Ekstra Bladet, der laver en hvidbog om hele krigens grundlag. Det er Danmarks Radios P1, der bringer en række kritiske udsendelser, hvor man borer i det samme. Det er dagbladet Information, der tør stille en række af de kritiske spørgsmål. Hvorimod alle de andre medier, i større eller mindre omfang, lægger sig fuldstændigt bevidstløst i kølvandet på de officielle forklaringer, som regeringen har afgivet.

Herved *adskiller* Danmark sig fra andre lande i Europa og i den vestlige verden. I USA og England kunne det nøjagtigt lige så godt have været liberale, konservative medier, der var gået ind og havde lavet den hvidbog - eller som havde støttet, at der blev gennemført en høring, at der blev lavet en undersøgelse. I Danmark er der i den grad gået partipolitik i det - og den partipolitik går så langt ind i medierne, så det faktisk er foruroligende.

Hvad mener du med at partipolitikken 'går ind' i medierne?

HE: Dermed mener jeg at store morgenaviser som Berlingske Tidende og Jyllands-Posten jo med nøjagtig de samme argumenter siger: 'Der er ikke behov for at undersøge mere - alt er oppe på bordet' og 'det her, det er bare politisk mudderkastning' osv. osv. Hvilket jo er *stik imod* hvad vi oplever i det øvrige Europa, hvor det forhold at en kritisk presse - uanset hvad mediernes holdningsmæssige udgangspunkt er - selvfølgelig tager den opgave alvorligt: *at gå tæt på den regering, der træffer en beslutning om at sende soldater i krig.* Og forholder sig kritisk til, at man bruger det flertal, man havde i Folketinget for at sende soldater afsted, til også at undertrykke alle andre partiers krav om at gennemføre en høring eller en undersøgelse.

Men Berlingske Tidende har lige valgt at dække denne her store historiske affære om den borgerlige regerings håndtering af krisen på ambassaden i Østberlin i '88, hvor man kan sige: DET er ihvertfald ikke en historie, der virker motiveret af partipolitiske hensyn. Hvad er avisernes motiver? Er det fordi man i den grad ønsker at hjælpe den borgerlige regering, nu hvor man har fået en, at man så freder den på det her?

HE: Det må du jo næsten spørge dem om. Men for mig at se er der en tendens i retning af, at en del af medierne gør sig mere bovlamme end de behøvede at være - og end hvad der er klædeligt. Jeg ved ikke hvad deres motiver er: jeg tror det har meget at gøre med, at man selvfølgelig forholder sig til substansen i det her, men sådan helt ubeset køber regeringens argumenter.

Så har det også noget at gøre med, at debatkulturen - både på medie-siden og på den politiske side - er anderledes end i de andre lande. I England og USA der har man en tradition for at gennemføre høringer - det er en del af deres parlamentariske liv. Det er een væsentlig ting. Det andet er, at man har også en presse, der generelt forholder sig meget, meget mere kritisk - uanset om præsidenten hedder Clinton eller Bush eller Nixon eller Kennedy eller Eisenhower, så oplever medierne i USA, og på nøjagtig samme måde i England, deres rolle som værende: kritiske, analyserende. At gå tæt til de beslutninger, der bliver truffet. At afdække og grave, hvad der har været forudsætningerne.

Så er der selvfølgelig også det andet i det, at i de andre lande er afstanden mellem regering og Folketing - eller: parlament - langt større end i Danmark. Vi har jo set i England, eksempelvis, at formænd for udenrigskommission og forsvarskomiteé - begge to Labourfolk og bestemt ikke placeret til venstre i partiet - har stillet sig forrest med krav om, at man må undersøge regeringens vej ind i krigen. Det ville være helt utænkeligt i Danmark: at Venstre- eller Konservative formænd for Udenrigspolitisk Nævn, Udenrigsudvalg og Forsvarsudvalg skulle stille et tilsvarende krav. Der oplever parlamentarikerne i

de andre lande distancen - og deres forpligtelse til at være *kontrollerende* ift. regeringen - langt stærkere end i Danmark.

HVIS det ikke alene var Ekstra Bladet, Information og dele af Danmarks Radio, der havde forholdt sig kritisk, men medierne bredt havde sagt: "Det her er en skandale. Vi er i krig. Danske soldater befinder sig i stigende antal i Irak, og man er ikke klar til at gå ind og se grundigt på om de udtalelser, de redegørelser, de erklæringer, der blev afgivet i Folketinget, var korrekte – og, hvis de IKKE var korrekte, spørge: Hvem har så ansvaret herfor?" HVIS alle medier havde opretholdt dét pres, så er jeg sikker på, at vi havde fået en undersøgelse."

Hvis vi ser på medielandskabet – hvor TV2 står foran en privatisering, DR's nyheder er ude i voldsomme diskussioner og der ikke er det dagblad, der ikke er i krise. Er der så en sammenhæng med medieklimaet i det hele taget: at man er mere optaget af fyringer, konsolideringer, trykkeristrejker og annoncekrise end af at være særligt politiske?

HE: Den køber jeg ikke. Jeg tror heller ikke der på nogen af de andre aviser er nogen sammenhæng mellem dét at man i øjeblikket er nødt til at kigge lidt dybt i pengekassen og rationalisere, skære, spare og effektivisere virksomhederne, og så den redaktionelle linie. Her taler vi jo om en beslutning om, hvorvidt en avis afsætter nogle journalister til at gå ind kritisk og se på en sag og et handlingsforløb, og at man også i ledende artikler stiller sig bag de kritiske spørgsmål. Det er jo ikke det samme som at sige, at nu skifter man side - at nu støtter pludselig store borgerlige, liberale aviser SF: "Holger for President!" Det har simpelthen noget at gøre med: hvordan opfatter man sin placering i samfundet?

Og det havde da vakt betydelig opsigt hvis Berlingske Tidende eller Jyllands-Posten var de første, der var gået ud med krav om, at nu vil vi altså have hele det der forløb kortlagt. Det gjorde man ikke - men det kan så også hænge sammen med, at de pågældende medier jo var meget langt fremme i skoene *undervejs* i forløbet: der var man jo meget langt i *mangel på forbehold* overfor de beviser, der blev lagt på bordet. Det er så muligt, at de føler at nu fanger bordet så lidt *for dem* - at dybest set, så er de sådan set heller ikke særlig interesserede i, at der bliver gravet i det, fordi de var alt for villige til at kolportere alle de synspunkter, oplysninger og alt muligt frem. Det skal jeg ikke kunne sige.

Men hvor ville det have klædt det danske mediebillede hvis vi, i lighed med det man har set i USA og England, havde haft aviser, der nok i det daglige føler sig tæt knyttede til en borgerlig-liberal regering - i en så vigtig sag som krig, som menneskeliv, som Danmarks placering i en international konflikt - havde

forholdt sig mere kritisk og sagt: "Det stiller vi os bag. Vi har ikke noget at skjule, og det håber vi heller ikke en regering har. Lad os få kortene på bordet." Men det gjorde man ikke - tværtimod.

10. Ridser i lakken – ja!

Er regeringen sluppet fra det her uden skrammer? Har den haft en teori om at hvis den blot tav stille ville det her drive over, og har den strategi i så fald fungerer?

HE: Hvis man ser på meningsmålingerne her og nu må man sige at regeringen stort set er sluppet over det uden skrammer - det er jo ikke sådan at vælgerne er flygtet fra de to regeringspartier og Dansk Folkeparti på grund af engagementet i Irak. Det tror jeg også har noget at gøre med, at det i det store og hele er gået uden de store danske tab - at der ydes en indsats dernede, og på den måde er det ikke noget, der har trængt sig på til forsiderne. Så på den måde er der ikke noget der tyder på at regeringen idag har tabt stemmer på det. Ridser i lakken, ja - og det var også det, vi startede med at tale om: der kommer jo det tidspunkt, hvor man vil blive foreholdt de oplysninger, man gav: den manglende åbenhed, den manglende vilje til at gennemføre høringer og undersøgelser og den slags.

Det er ikke en regering, der har været aktiv i selv at gå ud og debattere de oplysninger, man kom med. Hvis de oplysninger, den danske regering har modtaget fra engelske og amerikanske efterretningstjenester, eller fra regeringer og ministerier - hvis de har været *forkerte*, hvis de har været opdigtede, hvis de har været falske, hvis det viser sig: de holder ikke: tænk hvilke point en regering så ville kunne trække hjem ved at sige, "Sådan var det! Det beklager vi - men det var de oplysninger, vi havde!"

Og det gør man ikke ud af loyalitet overfor amerikanerne?

HE: Det gør man ikke, fordi man jo af mange forskellige grunde og hensyn ikke vil kompromittere samarbejdspartnere. Det vil vække nogen opsigt både i England og USA, hvis en dansk regering pludselig gik ud og sagde: 'Desværre så må vi sige, at de oplysninger vi har fået fra britisk og amerikansk side, de viste sig at være uholdbare. Det er ikke korrekt, det de er kommet for - de løj overfor os'. Det vil jo udløse en international diplomatisk affære som jeg tror en dansk regering gerne vil undgå.

Det er jo også en af grundene til, at man ikke spiller med åbne kort: man vælger et bekvemmelighedsargument, hvor man siger, 'jamen, vi har aldrig nogensinde bygget på fortrolige oplysninger om kemiske, biologiske og atomare våben - vi har bygget på åbne kilder og så på FN-resolutioner'. Det argument - det skriger

jo til himlen! Hvis den danske regering virkelig var så optaget af, at FN's resolutioner skulle efterleves, så kan jeg ved Gud ikke forstå, at den danske hær idag ikke er ved at drive israelerne ud af Vestbredden.

Du var inde på i starten at briterne og amerikanerne ikke har troet at konsekvenserne ville være så store. Hvad med den danske regering? Stolede man på de britiske og amerikanske oplysninger---

HE: Det har man selvfølgelig gjort. Og den danske regering har jo haft det samme perspektiv i det her som amerikanere og englændere, nemlig: at når først Saddam var væltet, så ville alt det andet blive glemt - så kom dagen derefter; der var skabt en ny situation og Danmark havde været med til at vinde en krig og var forrest når det gjaldt om at genopbygge freden. Det eneste sted hvor vi så, at regeringen, når det kom til stykket, *alligevel* ikke turde: det var, da man fik tilbudet om at opstille det hovedkvarter i Irak, som danskere skulle have ledet, og så have haft styrker fra andre lande med. Der stod man af, fordi der ville socialdemokraterne og de radikale ikke være med.

Man sendte jo heller ikke soldater ind på landjorden i foråret.

HE: Det gjorde man heller ikke - og man valgte en profil på dem, man sendte afsted, som var lidt anderledes end det, amerikanerne havde ønsket. Så altså tilbage står, at på nogle områder er det tydeligt at regeringen trods alt har været bekymret for at gå *for langt* i forhold til det store mindretal, der er i Folketinget.

Til allersidst: Bliver der imorgen fundet masseødelæggelsesvåben i Irak, vil det så validere det, man har gjort i foråret, eller vil der stadigvæk være tale om at man har handlet på utilstrækkelige beviser?

HE: Man kan ihvertfald sige, at hvis der bliver fundet masseødelæggelsesvåben dernede, så vil det være en lige så stor overraskelse i Danmark som det vil være i USA og England og andre steder. Fordi indtil nu må vi sige - også med den seneste David Kay-rapport der er kommet - der er det igen: indicier og indicier og indicier, mere eller mindre stærke, men vi mangler de håndfaste beviser. Finder man pludselig, inde i en bjerghule, nogle store raketter med nogle sprænghoveder af den ene eller den anden art, så er jeg ikke et sekund i tvivl om, at det vil komme som en lige så stor overraskelse for Donald Rumsfeld og Colin Powell, som det vil gøre for Anders Fogh Rasmussen og Per Stig Møller.

Presse- og Informationstjeneste i Folketinget 1978-82. Forsvarsminister 1982-7 og Justitsminister 1989-1993. Folketingsmedlem fra 1984-2000. Formand for Det Konservative Folkepartis folketingsgruppe 1988-89 og 1993-98, politisk ordfører 1993-95 og partiformand 1995-97. Hertil bl.a. Formand for NATO's Eurogruppe i 1986, medlem af Det Udenrigspolitiske Nævn 1988-89 og næstformand 1993-97; medlem af Forsvars-kommissionen af 1997 og formand for Folketingets Forsvarsudvalg 1998-2000. Chefredaktør på Ekstra Bladet fra maj 2000.